Актуальні питання у сучасній науці
№ 4(46)2026
ISSN 2786-6300 Print

УДК 339.562:338.45:339.9

https://doi.org/10.52058/2786-6300-2026-4(46)-292-304

Милашко Ольга Генріхівна кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри статистики та математичних методів в економіці Одеського національного економічного університету, м. Одеса, https://orcid.org/0000-0002-7963-4318

ТОВАРНА СТРУКТУРА ІМПОРТУ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ТРАНСФОРМАЦІЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Анотація. У статті досліджено динаміку, товарну структуру та структурні зрушення імпорту товарів України в умовах сучасних глобальних викликів. Метою статті є виявлення основних тенденцій змін імпорту товарів України у 2020-2024 рр., визначення характеру структурної трансформації імпортних потоків, а також поглиблений аналіз кількісних і цінових умов торгівлі за товарною позицією «Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки». Методичну основу дослідження становлять методи наукового узагальнення, порівняльного аналізу, структурно-динамічного аналізу, табличного подання даних, індексний метод, а також методи аналізу відносних величин, які дали змогу оцінити зміни фізичних обсягів імпорту, середніх цін, питомої ваги окремих товарних груп і параметрів умов торгівлі.

Обґрунтовано, що імпорт у 2020-2024 рр. зазнав не лише кількісних змін, пов'язаних із коливанням загальних обсягів ввезення, а й глибокої якісної трансформації, що відобразила зміну функціональної ролі імпорту в економіці України. Визначено, що у довоєнний період імпортна модель формувалася під впливом відновлення внутрішнього попиту, виробничих потреб, інвестиційної активності та зовнішньоекономічної інтеграції, тоді як у період повномасштабної війни домінуючими стали енергетична безпека, логістична адаптація, забезпечення критичної інфраструктури, підтримка обороноздатності та відновлення техніко-виробничої бази. Встановлено, що найбільшу роль у структурі імпорту відігравали мінеральні продукти, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей, полімерні матеріали, машини, обладнання та електротехнічне устаткування, транспортні засоби, а також прилади та апарати оптичні й фотографічні. Показано, що у 2022 р. відбулося різке скорочення імпорту при одночасному посиленні концентрації на критично важливих товарних позиціях, насамперед паливно-енергетичних. У 2023-2024 рр. зафіксовано поступове відновлення імпортних потоків, яке, однак, не означало повного повернення до довоєнної структури, оскільки збереглися воєнно зумовлені пріоритети.

Особливу увагу приділено аналізу товарної позиції «Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки», яка виявилася однією з найбільш значущих у формуванні нових параметрів імпорту України. На основі індексів фізичного обсягу, середніх цін та умов торгівлі доведено, що саме ця група найбільш чутливо реагувала на воєнні, енергетичні та цінові шоки. Виявлено, що у 2022-2024 рр. для паливної групи характерним було стійке погіршення цінових умов торгівлі, оскільки індекс цінових умов торгівлі в усі роки залишався нижчим за 100%, що свідчило про більш швидке зростання або повільніше зниження імпортних цін порівняно з експортними. Водночас кількісні умови торгівлі мали нестійкий характер: після формально сприятливого значення у 2022 р. вони різко погіршилися у 2023 р. і лише частково відновилися у 2024 р. Зроблено висновок, що трансформація імпорту України в умовах сучасних глобальних викликів має не лише структурно-динамічний, а й глибокий функціональний характер, а паливна складова імпорту виступає одним із головних індикаторів зовнішньоекономічної вразливості та макроекономічної стійкості країни.

Ключові слова: імпорт товарів; товарна структура імпорту; структурні зрушення; умови торгівлі; мінеральні палива; зовнішня торгівля України.

Mylashko Olha Henrikhivna Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Statistics and Mathematical Methods in Economics, Odesa National Economic University, Odesa, https://orcid.org/0000-0002-7963-4318

COMMODITY STRUCTURE OF UKRAINE'S IMPORTS AND ITS TRANSFORMATION UNDER CONTEMPORARY GLOBAL CHALLENGES

Abstract. The article examines the dynamics, commodity structure, and structural shifts of Ukraine's merchandise imports under contemporary global challenges. The purpose of the article is to identify the main trends in the transformation of Ukraine's imports in 2020–2024, to determine the nature of structural changes in import flows, and to provide an in-depth analysis of the quantitative and price terms of trade for the commodity position "Mineral fuels; oil and products of its distillation." The methodological basis of the study includes the methods of scientific generalization, comparative analysis, structural-dynamic analysis, tabular presentation of data, the index method, and the analysis of relative indicators, which made it possible to assess changes in physical import volumes, average prices, the shares of major commodity groups, and the parameters of terms of trade.

It is substantiated that during 2020–2024 imports underwent not only quantitative changes related to fluctuations in total import volumes, but also a deep qualitative

ISSN 2786-6300 Print

transformation reflecting a change in the functional role of imports in Ukraine's economy. It is determined that in the pre-war period the import model was shaped mainly by the recovery of domestic demand, production needs, investment activity, and international economic integration, whereas during the period of full-scale war the dominant factors became energy security, logistical adaptation, support for critical infrastructure, maintenance of defense capacity, and restoration of the technical and production base. It is established that the most important positions in the import structure were mineral products, products of the chemical and related industries, polymers and plastics, machinery and electrical equipment, vehicles, as well as optical and photographic instruments and apparatus. It is shown that in 2022 Ukraine experienced a sharp contraction of imports combined with increased concentration on critically important commodity positions, primarily fuel and energy resources. In 2023–2024 a gradual recovery of import flows was recorded; however, this did not mean a full return to the pre-war structure, since war-driven priorities continued to prevail.

Special attention is paid to the commodity position "Mineral fuels; oil and products of its distillation," which proved to be one of the most significant in shaping the new parameters of Ukraine's imports. Based on volume indices, average price indices, and terms of trade indices, it is demonstrated that this group responded most sensitively to wartime, energy, and price shocks. It is revealed that in 2022–2024 the fuel group was characterized by persistent deterioration in price terms of trade, since the price terms of trade index remained below 100 in every year, indicating that import prices increased faster or decreased more slowly than export prices. At the same time, quantitative terms of trade were unstable: after a formally favorable level in 2022, they sharply worsened in 2023 and recovered only partially in 2024. The study concludes that the transformation of Ukraine's imports under contemporary global challenges is not only structural and dynamic, but also deeply functional in nature, while the fuel component of imports serves as one of the main indicators of the country's external economic vulnerability and macroeconomic resilience.

Keywords: merchandise imports; commodity structure of imports; structural shifts; terms of trade; mineral fuels; Ukraine's foreign trade.

Постановка проблеми. Імпорт товарів є одним із ключових чинників забезпечення макроекономічної стійкості, безперервності виробничих процесів, функціонування інфраструктури та підтримання внутрішнього споживчого ринку. Для України в умовах сучасних глобальних викликів його значення істотно зросло, оскільки імпортні поставки стали критично важливими не лише для задоволення традиційних потреб економіки, а й для компенсації втрат виробничого потенціалу, підтримання енергетичної безпеки та адаптації національного господарства до воєнних і логістичних шоків. У таких умовах

особливої актуальності набуває дослідження не лише загальної динаміки імпорту, а й його товарної структури, структурних зрушень та змін умов торгівлі за окремими позиціями.

Упродовж 2020-2024 рр. імпорт товарів України зазнав суттєвої трансформації. Якщо у довоєнний період його розвиток визначався переважно відновленням внутрішнього попиту, інвестиційною активністю та виробничими потребами, то в подальшому домінуючого значення набули чинники воєнного часу: потреба у паливно-енергетичних ресурсах, підтримка критичної інфраструктури, логістична перебудова та відновлення технічної бази економіки. Це спричинило як зміни загальних обсягів ввезення, так і істотну перебудову товарної структури імпорту, в якій зросла роль мінеральних продуктів, машин і обладнання, транспортних засобів, хімічної та фармацевтичної продукції.

Особливу наукову і практичну значущість має аналіз групи «Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки», яка виявилася однією з найбільш вагомих у структурі імпорту та однією з найчутливіших до змін умов торгівлі. Саме ця товарна позиція найбільш виразно відображає вплив глобальних енергетичних шоків, воєнних ризиків, змін у логістиці поставок та цінової нестабільності на зовнішньоторговельні процеси України. За цих умов постає необхідність комплексного дослідження динаміки та структури імпорту, а також кількісних і цінових умов торгівлі, що формують нові параметри зовнішньоекономічної залежності та стійкості національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика трансформації зовнішньої торгівлі України в умовах сучасних глобальних викликів останніми роками помітно активізувалася у вітчизняній науковій літературі. Значна частина праць 2023-2025 рр. присвячена загальним змінам експортно-імпортної діяльності під впливом повномасштабної війни, логістичних обмежень, енергетичних ризиків та переорієнтації торговельних потоків. Зокрема, З. Пічкурова, Є. В. Чеботарьов і Н. М. Чеботарьова, а також Є. Салій та О. Салій аналізують загальну динаміку зовнішньої торгівлі України в умовах війни, звертаючи увагу на скорочення обсягів торгівлі, зміну товарної та географічної структури, посилення залежності від нових логістичних маршрутів і потребу формування повоєнної моделі відновлення зовнішньоторговельної сфери [1-3].

Окремий напрям досліджень пов’язаний з оцінкою структурних змін у торгівлі товарами та визначенням перспектив розвитку зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану. У працях О. В. Романенко, Л. М. Алавердян, О. П. Юдічевої та А. І. Кашперської, О. В. Яцюка узагальнено зміни товарної структури експорту й імпорту України, показано посилення ролі машинобудівної, мінеральної та хімічної складових, а також обґрунтовано необхідність диверсифікації логістики, імпортозаміщення окремих товарних позицій і підвищення стійкості підприємств до зовнішніх шоків [4; 5] . У цьому ж руслі

ISSN 2786-6300 Print

перебуває стаття З. Григорової та О. Сухорукової, де розглядаються тенденції міжнародної діяльності промислових підприємств і наголошується на потребі структурної модернізації внутрішньої переробної бази як передумови зменшення зовнішньої вразливості [6].

Вагомий пласт публікацій стосується географічної переорієнтації зовнішньої торгівлі України та її інтеграції до європейського економічного простору. Х. Притула та І. Кирик досліджують структуру й динаміку торгівлі України з країнами ЄС [7], І. Гаврилюк узагальнює загальні тенденції міжнародної торгівлі України [8], а О. Шнирков і О. Чугаєв, а також Л. І. Хомутенко та Т. Б. Дужа розглядають інтеграційні аспекти, пов'язані з функціонуванням зони вільної торгівлі з ЄС і поглибленням економічної взаємодії в умовах війни [9; 10]. Ці праці є важливими для розуміння зовнішнього середовища, в якому відбувається перебудова товарної структури імпорту України.

Ще один значущий напрям представлений дослідженнями імпортозалежності та зовнішньоторговельної безпеки. О. В. Нікішина аналізує індикатори імпортозалежності національної економіки та агропродовольчих ринків, акцентуючи на безпековому вимірі імпорту й необхідності селективного імпортозаміщення [11]. Є. С. Колбасін, Т. А. Філатова та В. С. Самойленко зосереджуються на напрямах забезпечення зовнішньоторговельної безпеки України у повоєнний період, тобто фактично переводять дискусію із площини поточного реагування у площину довгострокової стратегії [12].

Водночас аналіз наявних праць показує, що більшість авторів розглядають зовнішню торгівлю України або в цілому, або з акцентом на експорт, географічну переорієнтацію та інституційні аспекти співпраці з ЄС. Питання ж товарної структури імпорту України, її внутрішніх структурних зрушень у 2020-2024 рр. та особливо кількісних і цінових умов торгівлі за окремими імпортними позиціями, зокрема за паливно-енергетичною складовою, висвітлені значно менш повно. Отже, наявний доробок українських науковців створює вагоме теоретико-аналітичне підґрунтя для дослідження трансформації імпорту України в умовах сучасних глобальних викликів, однак залишає простір для поглибленого аналізу саме імпортної товарної структури та умов торгівлі в розрізі ключових позицій.

Мета статті. Метою статті є дослідження динаміки, товарної структури та структурних зрушень імпорту товарів України у 2020-2024 рр., а також поглиблений аналіз змін кількісних і цінових умов торгівлі за товарною позицією «Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки» в умовах сучасних глобальних викликів.

Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення таких завдань: оцінити динаміку імпорту товарів України у довоєнний та кризовий періоди; виявити основні зміни у його товарній структурі; визначити характер структурних

зрушень у ключових групах імпорту; проаналізувати динаміку питомої ваги паливної складової; дослідити зміну індексів фізичного обсягу, середніх цін і умов торгівлі для групи паливно-енергетичних товарів; обґрунтувати вплив виявлених тенденцій на зовнішньоторговельну позицію та економічну стійкість України.

Виклад основного матеріалу. Аналіз імпорту товарів в Україну у 2020-2024 рр. свідчить, що упродовж досліджуваного періоду відбулися не лише суттєві зміни загальних обсягів ввезення, а й глибока трансформація його товарної структури. Якщо у довоєнний період імпорт розвивався переважно під впливом відновлення внутрішнього попиту, інвестиційної активності та виробничих потреб, то в умовах війни визначальними чинниками стали енергетична безпека, логістична адаптація, підтримка критичної інфраструктури та задоволення першочергових потреб економіки.

Дані табл. 1 висвітлюють інтенсивність розвитку імпорту товарів в Україну у довоєнний та воєнний періоди. У 2020 р. обсяг імпорту товарів в Україну становив 54,34 млрд доларів США. У 2021 р. він зріс до 72,84 млрд доларів США, тобто на 34,1%, що свідчило про активізацію внутрішнього попиту, розширення закупівель енергоресурсів, машин, транспортних засобів і продукції проміжного споживання. У 2022 р. під впливом повномасштабної війни імпорт скоротився до 55,30 млрд доларів США, або до 75,9% рівня попереднього року. Проте вже у 2023 р. розпочалося його відновлення – до 63,57 млрд доларів США, а у 2024 р. імпорт досяг 70,77 млрд доларів США, що фактично наблизило його до довоєнного максимуму 2021 р.

Таблиця 1 – Динаміка імпорту товарів України

Рік	Імпорт, млн доларів США	Темп до попереднього року, %
2020	54 336,1	…
2021	72 843,1	134,1
2022	55 295,7	75,9
2023	63 567,0	115,0
2024	70 770,6	111,0

Джерело: сформовано та розраховано автором на основі [13]

У довоєнний період імпортна модель України характеризувалася домінуванням інвестиційно-виробничих та енергетичних товарів (табл. 2). У 2020 р. найбільшу частку в імпорті займали машини, обладнання та електротехнічне обладнання (21,3%), мінеральні продукти (15,9%), продукція хімічної промисловості (13,5%), засоби наземного транспорту (10,6%), полімерні матеріали та пластмаси (6,3%). У 2021 р. структура стала ще більш концентрованою у цих самих сегментах: частка мінеральних продуктів зросла до 20,5%, машин та

обладнання становила 19,5%, транспортних засобів – 10,4%, хімічної продукції – 13,4%, полімерних матеріалів – 6,6%. Отже, перед війною імпортна структура була орієнтована на забезпечення енергоємної економіки, технологічне оновлення, транспортне споживання та проміжне виробниче використання.

Повномасштабна війна не лише зумовила падіння фізичних обсягів імпорту, а й спричинила його функціональну перебудову. У 2022 р. частка мінеральних продуктів зросла до 23,7%, з яких 23,2% припадало саме на палива мінеральні, нафту та продукти її перегонки. Це означає, що навіть за умов загального скорочення імпорту енергетична складова стала безумовним пріоритетом. Водночас частка машин, обладнання та електротехніки знизилася до 16,6%, продукції хімічної промисловості – до 11,2%, полімерних матеріалів – до 5,9%, хоча транспортні засоби зберегли вагому позицію – 10,2%. Отже, у 2022 р. імпорт концентрувався насамперед на товарах критичної необхідності, тоді як багато груп, залежних від інвестиційного й споживчого попиту, скоротили свою роль.

У 2023 р. на тлі адаптації економіки та часткового відновлення внутрішнього попиту відбулося зростання імпорту, однак його структура залишилася воєнно-адаптованою. Частка мінеральних продуктів становила 16,7%, машин і обладнання – 17,7%, транспортних засобів – 12,3%, хімічної продукції – 11,7%, приладів та оптичної продукції – 2,3%. У 2024 р. процес відновлення продовжився: загальний обсяг імпорту зріс до 70,77 млрд доларів США, частка машин, обладнання та електротехніки підвищилася до 19,5%, транспортних засобів – до 10,4%, мінеральних продуктів становила 16,7%, а хімічної продукції – 11,4%. Це свідчить про поєднання відновлювального інвестиційного попиту з тривалим збереженням воєнно зумовлених енергетичних та інфраструктурних пріоритетів.

Таблиця 2 – Основні товарні групи імпорту України та їх частка у загальному обсязі

Товарні групи	2020	2021	2022	2023	2024
Мінеральні продукти	15,9	20,5	23,7	16,7	16,7
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей	13,5	13,4	11,2	11,7	11,4
Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	6,3	6,6	5,9	5,9	5,5
Машини, обладнання та електротехнічне обладнання	21,3	19,5	16,6	17,7	19,5
Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	10,6	10,4	10,2	12,3	10,4
Прилади та апарати оптичні, фотографічні	2,3	2,1	2,1	2,3	2,1

Джерело: розраховано автором на основі [13]

Для оцінки структурних зрушень особливу увагу доцільно приділити зміні питомої ваги ключових товарних груп між довоєнним і воєнним періодами.

Якщо порівнювати 2024 р. з 2020 р., то найбільш помітним стало зростання ролі мінеральних продуктів на 0,8 в. п., хоча пікове значення цієї групи припало на 2022 р. Водночас частка машин та обладнання у 2024 р. була нижчою за рівень 2020 р. на 1,8 в. п., продукції хімічної промисловості – на 2,1 в. п., полімерних матеріалів – на 0,8 в. п. Це означає, що повоєнне відновлення імпорту ще не повернуло його до повністю довоєнної конфігурації: економіка й надалі функціонує в режимі підвищеної залежності від енергетичних, логістичних і техніко-відновлювальних закупівель.

Таблиця 3 – Структурні зрушення в імпорті України у 2024 р. порівняно з 2020 р. (основні товарні групи)

Товарні групи	2020, %	2024, %	Зрушення, в.п.
Мінеральні продукти	15,9	16,7	+0,8
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей	13,5	11,4	-2,1
Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	6,3	5,5	-0,8
Машини, обладнання та електротехнічне обладнання	21,3	19,5	-1,8
Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	10,6	10,4	-0,2
Прилади та апарати оптичні, фотографічні	2,3	2,1	-0,2

Джерело: розраховано автором на основі [13]

Суттєві структурні зрушення простежуються і на рівні окремих товарних позицій. Так, у групі мінеральних продуктів домінувала позиція «палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки», частка якої в загальному імпорті становила 14,7% у 2020 р., 19,7% у 2021 р., 23,2% у 2022 р., 16,3% у 2023 р. і 12,6% у 2024 р. У групі машин та обладнання ключову роль постійно відігравали реактори, котли, машини та електричні машини; у транспортній групі – засоби наземного транспорту, крім залізничного; у хімічній продукції – фармацевтична продукція, добрива, ефірні олії та різноманітна хімічна продукція. Таке поєднання свідчить, що український імпорт у воєнний період забезпечував одночасно енергетичну, виробничу, інфраструктурну та соціальну стійкість.

Таблиця 4 – Динаміка питомої ваги паливної складової в імпорті України, % до загального обсягу імпорту

Товарна позиція	2020	2021	2022	2023	2024
Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	14,7	19,7	23,2	16,3	12,6

Джерело: розраховано автором на основі [13]

Таким чином, упродовж 2020-2024 рр. імпорт товарів України пройшов шлях від моделі економічного розширення до моделі адаптації в умовах війни та подальшого відновлення. Довоєнний період характеризувався високою часткою машин, обладнання, хімічної продукції та мінеральних ресурсів, що відповідало потребам зростаючої економіки. У 2022 р. відбулося різке скорочення імпорту та його концентрація навколо критично необхідних товарів, насамперед енергоносіїв. У 2023-2024 рр. намітилося відновлення імпортних потоків і часткове повернення до більш збалансованої структури, проте воєнно зумовлені пріоритети - паливо, транспорт, технічне обладнання, хімічна та фармацевтична продукція - залишилися визначальними. Саме це дає підстави говорити не лише про динамічні зміни обсягів імпорту, а й про глибоку структурну трансформацію його ролі в економіці України.

Отже, товарна позиція «Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки» упродовж 2022-2024 рр. була однією з ключових у формуванні загальної динаміки імпорту України. Водночас дана категорія є одним із найчутливіших сегментів щодо змін умов торгівлі. Саме в цій групі найяскравіше проявився вплив воєнних, енергетичних і цінових шоків, оскільки вона поєднує критичну імпортозалежність із високою волатильністю світових енергетичних ринків. У 2022 р. для цієї групи сформувалася найбільш напружена ситуація (табл. 5). Індекс фізичного обсягу експорту становив 78,9%, а імпорту – лише 46,6%, тобто фізичні обсяги імпортних поставок скоротилися більш ніж удвічі порівняно з попереднім роком. Водночас індекс експортних цін дорівнював 168,1%, а імпортних – 191,7%, що свідчить про різке подорожчання паливно-енергетичних товарів на зовнішніх ринках. За цих умов кількісний індекс умов торгівлі (співвідношення індексів фізичного обсягу експорту та імпорту) становив 169,3%, тоді як ціновий (співвідношення індексів цін експорту та імпорту) – лише 87,7%. Це означає, що у кількісному вимірі співвідношення змін фізичних обсягів було формально сприятливим для України, однак цінова складова виявилася різко несприятливою: імпортні ціни зростали швидше, ніж експортні, що погіршило зовнішньоторговельну позицію країни. Саме у 2022 р. паливна група стала одним із головних чинників погіршення цінових умов торгівлі.

Таблиця 5 – Динаміка змін умов торгівлі (цінових та кількісних) товарної позиції «Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки», %

Рік	Індекс фізичного обсягу експорту	Індекс фізичного обсягу імпорту	Індекс цін експорту	Індекс цін імпорту	Кількісний індекс умов торгівлі	Ціновий індекс умов торгівлі
2022	78,9	46,6	168,1	191,7	169,3	87,7
2023	43,4	88,3	86,8	91,6	49,2	94,7
2024	60,1	93,0	85,5	92,4	64,6	92,6

Джерело: сформовано автором на основі [13]

У 2023 р. ситуація дещо змінилася, але не набула повної стабілізації. Індекс фізичного обсягу експорту для цієї групи знизився до 43,4%, а імпорту зріс до 88,3%. Це означає, що імпортні закупівлі палива почали відновлюватися, тоді як експортні можливості в цій товарній групі залишалися істотно обмеженими. Індекс експортних цін становив 86,8%, імпортних – 91,6%, тобто порівняно з 2022 р. відбулося зниження цінового рівня як в експорті, так і в імпорті. Відповідно кількісний індекс умов торгівлі зменшився до 49,2%, а ціновий підвищився до 94,7%. Отже, у 2023 р. спостерігалося часткове поліпшення цінової складової умов торгівлі, однак кількісні умови істотно погіршилися. Це свідчить про те, що відновлення імпорту палива відбувалося швидше, ніж експортних поставок, а тому кількісне співвідношення для України стало менш вигідним.

У 2024 р. в цій групі намітилися ознаки подальшої адаптації, хоча повного відновлення сприятливих умов торгівлі не відбулося. Індекс фізичного обсягу експорту становив 60,1%, імпорту – 93,0%, тобто імпорт залишався відносно стабільним, а експорт частково зріс порівняно з попереднім роком. Індекс експортних цін дорівнював 85,5%, а імпортних – 92,4%, що вказує на збереження несприятливого цінового розриву для України. Кількісний індекс умов торгівлі становили 64,6%, а ціновий – 92,6%. Порівняно з 2023 р. кількісні умови дещо поліпшилися, однак цінові умови знову трохи погіршилися. Це дає підстави стверджувати, що у 2024 р. ринок паливно-енергетичних товарів увійшов у фазу відносної стабілізації, але для України ситуація залишалася важкою.

Отже, у 2022-2024 рр. для групи «Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки» характерним було стійке погіршення цінових умов торгівлі, оскільки в усі роки індекс цінових умов торгівлі залишався нижчим за 100%: 87,7% у 2022 р., 94,7% у 2023 р. і 92,6% у 2024 р. Це означає, що імпортні ціни на паливо зростали швидше або знижувалися повільніше, ніж експортні ціни, що посилювало навантаження на платіжний баланс країни. Водночас кількісні умови торгівлі були нестійкими: після дуже високого значення у 2022 р. (169,3%) вони різко погіршилися у 2023 р. (49,2%) і лише частково відновилися у 2024 р. (64,6%). Таким чином, саме паливна група демонструє, що в умовах сучасних глобальних викликів серйозним дестабілізуючим чинником для України був не лише фізичний дефіцит або перебудова поставок, а також несприятливе цінове співвідношення у зовнішній торгівлі енергоресурсами.

Висновки. Проведене дослідження дало змогу встановити, що у 2020-2024 рр. імпорт товарів України пройшов складну траєкторію від довоєнного зростання до різкого воєнного скорочення та подальшого відновлення. У 2021 р. імпорт досяг максимального значення, що відображало активізацію внутрішнього попиту та виробничо-інвестиційних процесів, тоді як у 2022 р. відбулося істотне падіння обсягів ввезення під впливом повномасштабної війни. У 2023-

2024 рр. намітилося відновлення імпортних потоків, однак воно супроводжувалося не поверненням до попередньої моделі, а формуванням нової структури імпорту, адаптованої до умов підвищеної нестабільності.

Встановлено, що у структурі імпорту зберігали домінуючі позиції машини, обладнання та електротехнічне устаткування, мінеральні продукти, продукція хімічної промисловості, транспортні засоби, полімерні матеріали та прилади. Водночас під впливом сучасних глобальних викликів відбулися істотні структурні зрушення: зросла роль енергетичної складової, посилилося значення товарів технічного, логістичного та інфраструктурного призначення, тоді як низка груп, більш тісно пов'язаних із традиційним інвестиційним і споживчим попитом, частково втратила свої позиції. Це свідчить про функціональну перебудову імпорту – від забезпечення переважно економічного зростання до забезпечення стійкості, адаптації та відновлення економіки.

Особливо важливим результатом є висновок про визначальну роль товарної позиції «Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки» у формуванні нових параметрів імпорту України. У 2022-2024 рр. саме ця група залишалася одним із головних чинників зміни зовнішньоторговельних умов. Аналіз показав, що для неї характерним було стійке погіршення цінових умов торгівлі: в усі роки індекс цінових умов торгівлі залишався нижчим за 100%, що означало випереджальне зростання імпортних цін порівняно з експортними або їх повільніше зниження. Це посилювало навантаження на платіжний баланс і зумовлювало підвищення вартості енергетичного забезпечення економіки.

Водночас кількісні умови торгівлі для паливної групи були нестійкими та демонстрували різноспрямовану динаміку. Після формально сприятливого значення у 2022 р. вони різко погіршилися у 2023 р. та лише частково відновилися у 2024 р. Це свідчить про те, що для України проблема полягала не лише в обсягах фізичного надходження енергоресурсів, а й у складності досягнення збалансованого співвідношення між динамікою експорту й імпорту в умовах глибоких зовнішніх шоків. Отже, паливна складова імпорту стала одним із найбільш чутливих індикаторів зовнішньоекономічної вразливості країни.

Таким чином, результати дослідження підтверджують, що трансформація імпорту України в умовах сучасних глобальних викликів має не лише кількісний, а насамперед якісний характер. Зміни у товарній структурі імпорту та умовах торгівлі відображають процес глибокої адаптації національної економіки до нових ризиків і пріоритетів. Це створює підґрунтя для подальших наукових досліджень, пов'язаних із оцінкою впливу структурних імпортних змін на макроекономічну стійкість, енергетичну безпеку та перспективи зовнішньоторговельної політики України.

Література:

1. Пічкурова З. Розвиток зовнішньої торгівлі України в умовах війни. Економіка та суспільство. 2024. № 70. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-151

2. Чеботарьов Є. В., Чеботарьова Н. М. Зовнішня торгівля України в умовах війни: стан й основи прогнозування на повоєнну перспективу. Вісник економічної науки України. 2025. № 1 (48). С. 240–248. URL: https://doi.org/10.37405/1729-7206.2025.1(48).240-248

3. Салій Є., Салій О. Зміни у зовнішньоекономічній діяльності України в умовах війни. Журнал стратегічних економічних досліджень. 2023. Т. 24, № 3. С. 58–71. URL: https://doi.org/10.30857/2786-5398.2023.3.6

4. Романенко О. В., Алавердян Л. М., Юдічева О. П. Оцінка перспектив розвитку зовнішньої торгівлі товарами в умовах воєнного стану в Україні. Ефективна економіка. 2023. № 9. URL: http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.9.42

5. Кашперська А. І., Яцюк О. В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: сучасні виклики та перспективи розвитку. Бізнес Інформ. 2024. № 5. С. 32–42.

6. Григорова З., Сухорукова О. Розвиток міжнародної діяльності промислових підприємств. Економічні горизонти. 2024. № 2 (28). URL: https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(28).2024.304729

7. Притула Х., Кирик І. Оцінення структури та динаміки зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС. Економіка та суспільство. 2023. № 54. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-60

8. Гаврилюк І. Динаміка та тенденції розвитку міжнародної торгівлі в Україні. Економіка та суспільство. 2023. № 47. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-33

9. Шнирков О., Чугаєв О. Економічна інтеграція України до ЄС в умовах російсько-української війни. Журнал європейської економіки. 2023. Т. 22, № 1. С. 49–68.

10. Хомутенко Л. І., Дужа Т. Б. Функціонування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС: результати та перспективи. Київський економічний науковий журнал. 2024. № 4. С. 236–245.

11. Нікішина О. В. Аналіз імпортозалежності та інституційне забезпечення селективного імпортозаміщення на агропродовольчих ринках України в умовах нестабільності. Economic and Regional Studies / Економіка харчової промисловості. 2024. № 3(73). С. 62-77.

12. Колбасін Є. С., Філатова Т. А., Самойленко В. С. Напрями забезпечення зовнішньоторговельної безпеки України у повоєнний період. Бізнес Інформ. 2025. № 2. С. 52–63.

13. Державна служба статистики України. Офіційний веб-сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 14.03.2026).

References:

1.Pichkurova, Z. (2024). Rozvytok zovnishnoi torhivli Ukrainy v umovakh viiny [Development of Ukraine's foreign trade under wartime conditions]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 70. Retrieved from https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-151 [in Ukrainian].

2. Chebotarov, Ye.V., & Chebotarova, N.M. (2025). Zovnishnia torhivlia Ukrainy v umovakh viiny: stan y osnovy prohnozuvannia na povoiennu perspektyvu [Foreign trade of Ukraine under wartime conditions: current state and foundations of forecasting for the post-war perspective]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy – Herald of Economic Science of Ukraine*, 1(48), 240–248. Retrieved from https://doi.org/10.37405/1729-7206.2025.1(48).240-248 [in Ukrainian].

3. Salii, Ye., & Salii, O. (2023). Zminy u zovnishnoekonomichnii diialnosti Ukrainy v umovakh viiny [Changes in Ukraine's foreign economic activity under wartime conditions]. *Zhurnal stratehichnykh ekonomichnykh doslidzhen – Journal of Strategic Economic Research*, 24(3), 58–71. Retrieved from https://doi.org/10.30857/2786-5398.2023.3.6 [in Ukrainian].

4. Romanenko, O.V., Alaverdian, L.M., & Yudicheva, O.P. (2023). Otsinka perspektyv rozvytku zovnishnoi torhivli tovaramy v umovakh voiennoho stanu v Ukraini [Assessment of prospects for the development of foreign trade in goods under martial law in Ukraine]. *Efektyvna ekonomika – Effective Economy*, 9. Retrieved from https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.9.42 [in Ukrainian].

5. Kashperska, A.I., & Yatsiuk, O.V. (2024). Zovnishnoekonomichna diialnist pidpryiemstv: suchasni vyklyky ta perspektyvy rozvytku [Foreign economic activity of enterprises: modern challenges and prospects for development]. *Biznes Inform – Business Inform*, 5, 32–42 [in Ukrainian].

6. Hryhorova, Z., & Sukhorukova, O. (2024). Rozvytok mizhnarodnoi diialnosti promyslovykh pidpryiemstv [Development of international activity of industrial enterprises]. *Ekonomichni horyzonty – Economic Horizons*, 2(28). Retrieved from https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(28). 2024.304729 [in Ukrainian].

7. Prytula, Kh., & Kyryk, I. (2023). Otsinennia struktury ta dynamiky zovnishnoi torhivli Ukrainy z krainamy YeS [Assessment of the structure and dynamics of Ukraine's foreign trade with EU countries]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 54. Retrieved from https://doi.org/ 10.32782/2524-0072/2023-54-60 [in Ukrainian].

8. Havryliuk, I. (2023). Dynamika ta tendentsii rozvytku mizhnarodnoi torhivli v Ukraini [Dynamics and development trends of international trade in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 47. Retrieved from https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-33 [in Ukrainian].

9. Shnyrkov, O., & Chuhaiev, O. (2023). Ekonomichna intehratsiia Ukrainy do YeS v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny [Economic integration of Ukraine into the EU under the conditions of the Russian-Ukrainian war]. *Zhurnal yevropeiskoi ekonomiky – Journal of European Economy*, 22(1), 49–68 [in Ukrainian].

10. Khomutenko, L.I., & Duzha, T.B. (2024). Funktsionuvannia zony vilnoi torhivli mizh Ukrainoiu ta YeS: rezultaty ta perspektyvy [Functioning of the free trade area between Ukraine and the EU: results and prospects]. *Kyivskyi ekonomichnyi naukovyi zhurnal – Kyiv Economic Scientific Journal*, 4, 236–245 [in Ukrainian].

11. Nikishyna, O.V. (2024). Analiz importozalezhnosti ta instytutsiine zabezpechennia selektyvnoho importozamishchennia na ahroprodovolchykh rynkakh Ukrainy v umovakh nestabilnosti [Analysis of import dependence and institutional support for selective import substitution in Ukraine's agri-food markets under conditions of instability]. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti – Economics of Food Industry*, 3(73), 62–77 [in Ukrainian].

12. Kolbasin, Ye.S., Filatova, T.A., & Samoilenko, V.S. (2025). Napriamy zabezpechennia zovnishnotorhovelnoi bezpeky Ukrainy u povoiennyi period [Directions for ensuring Ukraine's foreign trade security in the post-war period]. *Biznes Inform – Business Inform*, 2, 52–63 [in Ukrainian].

13. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. (2026). Ofitsiinyi veb-sait [Official website]. Retrieved March 14, 2026, from http://www.ukrstat.gov.ua [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 31.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 14.04.2026